

Dr. NAGY SÁNDOR

A magyar nép kialakulásának története (27.rész)

XXXI.

Hogyan tagozódott a meghódított népelem?

- 1. -

Egyszerű, könnyen megérthető és megmagyarázható a honfoglalás fegyveres vállalkozásában részt vett törzseknek és nemzetségeknek elhelyezkedése és jogi helyzete az újszerzeményű országban. De az is természetes, hogy ennek a fegyverrel szerzett földnek a megtartása és megvédése is ennek a hódító katonanépnek a kötelessége volt továbbra is. Ezért nevezi **Szent István** törvényeiben a nemes embert „*miles*”-nek, magyarul katonának. De Európa közepén nem lehetett megfelelő védelmi berendezések és mindenkor azonnal harcra vethető katonaság nélkül hagyni olyan földet, vagy országot, amelynek megszerzésére a szomszédok állandóan készültek. A törzseket a már bekövetkezett veszély tudta csak megmozdítani s az ellenség ellen harcra állítani. Ez pedig nagy és helyre nem hozható taktikai hátrányt jelentett. Ezért a nagy rendező, ország építő Szent István nagy hatású katonai szervezéshez látott. Ő először is az országnak mindazt a területét, amelyet a törzsek és nemzetségek nem szálltak meg, királyi birtoknak jelentette ki és foglalta le, hogy azok hasznosítása útján egy tekintélyes királyi hadsereget szervezzen meg a külső ellenség féken tartása végett. Együttal kiépítette az ország védelmi erőrendszerét is.

Csak így juthatott a király az ország területének nagyobbik részéhez, mégpedig teljes tulajdonjoggal, ami azt jelentette, hogy az a nagy terület a rajta levő szolgarendű néppel együtt a király földesúri joghatósága alá került. Ez a népelem létszámra nézve messze felülmúlta az új jövevények katonanépeinek létszámát. A fő feladat tehát az volt, hogy ezekből a különböző népelemekből egységes országot és együttműködő népet szervezzen. Ezt végezte el és valósította meg a nagy szervező, az ország építő Szent István. A középkori legendák egy imádkozó, égbenező, jámbor barát lelki alkatát próbálják reá alkalmazni. Pedig nem az volt, hanem egy hideg agyú, tiszta látású és keményveretű államférfi, aki idegen befolyástól mentesen haladt a maga útján, ha néha tévedett is.

Az őslakosság népéből egyes csoportokat a régi, vagy az általa újonnan épített várakhoz osztott be azzal a földterülettel, amelyen falvaik voltak.

Vagyis az ország területét felosztotta egyes várközpontokhoz tartozó kerületekre, mai szóval vármegyékre. Mindegyik vár körzete, megyéje önálló szervezet volt, amelyhez tartozott a megye területén belül élő, mindenféle foglalkozású népelem, kivéve a honfoglalók utódait, vagyis a nemeseket. Ezek csak később, a nemesivé alakult vármegyének lettek tagjai. Ebből az ősi népelemből az alkalmasakat katonai szolgálatra osztotta be és képezte ki, akik legfőbb vezetőjük, a várispán zászlója alatt, egyedül a király parancsára tartoztak hadba vonulni. Ezeket nevezték várjobbágyoknak, vagyis katonaságnak. Szent István tehát a meghódított népelemből egy állandó királyi hadsereget szervezett és állított harcra kész állapotba az ország védelmére. Minden vármegye egy zászlóaljnyi katonaságot állított ki. Közvetlen parancsnokuk a várispán volt. Ezt pedig a király nevezte ki a rátermett emberei közül. Ellátásukra ezek a várjobbágyok a vár földjeiből megfelelő birtokot kaptak használatra, de nem tulajdonjoggal, mert ez egyedül és kizárólag a királyé volt. A várkatonaság tehát tulajdonképpen állandó katonaság volt. De a várakat építeni, jó karban tartani, szóval állandóan gondozni is kellett. Erre a célra az őslakosság egy másik részét a várak kézimunkásaivá tette azon az alapon, hogy a vár földjein szabadon gazdálkodtak, de termésük felét az ispán kezeihez kellett beszolgáltatni, aki abból egyharmad részt magának tartott meg fizetése fejében, kétharmad részt pedig minden évben Szent Mihály napjáig a királyi kincstárba kellett neki befizetnie.

A későbbi szabad gazdálkodás idején a legújabb korig a bérlő rendszeren a fele terményért bérelte a szántóföldet. De tudok számtalan esetet, hogy a bérlő csak egyharmad részt kapott a bérelt föld hozadékából. Tehát Szent István a szabad forgalomban kialakult méltányos bért állapított meg a várnépek részére, amit annál is inkább lehet méltányosnak ítélni, mert a várnép ezen felül külön adót nem fizetett. Az államháztartás, illetve abban az időben még a király

magánháztartása költségeinek terhét egy más névű néprteg viselte. Ezeket udvarnok néven ismeri a történelem. Ezek a királyi udvar ellátásának és kiszolgálásának a terhét viselték, innen a nevük is. Ezek terménybeli adójuk, vagy szolgáltatásuk után sokféle nevet viseltek. Voltak köztük földművesek, szőlőtermelők, kertészek, lovasok, halászkok, vadászok, solymászok, hódászok, csöszök, hírvivők, tímárok, kovácsok, bognárok, szakácsok, mosók, szövők, stb. A legfőbb főnökük a királyi udvar ispánja, az udvarispán, vagy

más szóval a nádor volt. Ennek a neve a sumir „*nad*”, mai nyelvünkön annyi, mint nagy és „*úr*” mai nyelvünkön is úr szóból származik, annyit jelent, mint nagyúr, de a honfoglalás utáni időben még a mai nyelvünkben is „*nad*”-nak hangzott sumirosan e szó és ebben az alakjában maradt meg a nádor szavunkban. Valószínű, hogy ezzel a névvel nevezett ember a honfoglalás előtt a ha-

zánkban élő őstelepes népnek volt a vezetője, uralkodója, mert a neve nemcsak tisztán sumir jellegű, hanem megfelel annak a címzésnek, amit még ma is használunk, nagyúr, vagy nagyasszony alakban. Okleveleink elég sokszor emlegetnek egy tárnok nevű szolganépet is. A *tavar* a török nyelvben szarvasmarhát jelent, a „*nik*” képző pedig milyenséget vagy valamivel való foglalkozást jelent. E szó helyes értelmezése tehát szarvasmarha tenyésztő, vagy gondozó. E név a hódító nép török nyelvéből került a mai nyelvünkbe. Ez a tárnoknak

nevezett népelem tehát a hódító törzsek szolganépe volt, és mint ilyen, királyaink őseinek törzsi birtokán teljesített szolgálatot.

A honfoglaló ősök tényleg marhatenyésztő nép voltak, vagyonállományuknak legnagyobb része élő állatokból állott, de önellátásukra már ők is termeltek gabonát. De nevük és foglalkozásuk az új hazában is elég sokáig megmaradt. Például **IV. László** királyunk idejéből is vannak okleveleink, amelyek udvarnokokról és tárnokokról szólnak. **IV. László**, 1280-ban, több tímári (De villa Thymár) tárnokát földjeikkel együtt nemesi rangra emelte (W. XII. 295.). Tímár, mint pusztá, ma is megvan Dobos és Tárnok között Fehér megyében.

Nagyon sok ilyen tárnoka lehetett a királynak, mert ezek élére külön magas rangú főembert, a tárnokmestert állította, aki nem volt más, mint a királyi uradalmak legfőbb irányítója és a befolyt jövedelmek kezelője, mai néven a király pénzügyminisztere.

Az eddig felsorolt különböző foglalkozású népelemek személyükre nézve szabadok voltak. Ha királyaink Szent Istvántól **III. Endréig** a várakhoz tartozó birtokaikból, vagy a saját ősi nemzetségi birtokaikból eladományoztak egyes részeket, mindig kikötötték, hogy a rajtuk élő nép csak ugyanazzal a szolgálattal terhelhető meg, mint amilyennel a királynak tartozott. Sokszor pusztá földet ajándékoztak el királyaink, ez esetben a rajta levő szolganépet más birtokra telepítették át. De amint a pécsváradai oklevélből látjuk, rabszolgák is voltak az országban, mégpedig meglehetősen számban. Csak ez az egy monostor 41 faluban 1107 rabszolga családot kapott a királytól. Ez a falu egy-két kivétellel mind Baranya megyében volt és ma is ott van. De Baranya megyében 66 „*d*” képzős és 36 „*n*” vagy „*ny*” képzős ősi község van ma is. E két képző megvolt már a sumir nyelvben is, például *Eridu*, *Ubaid*, *Éden* hangzású nevekben. Ez pedig a legegyszerűbb logikával is azt jelenti, hogy ez a 102 falu már az őstelepések idejében is megvolt.

(folytatjuk)